

ÁLLATVÉDELEM

○○○ A MAGYARORSZÁGI ÁLLATVÉDŐ EGYESÜLETEK KÖZLÖNYE ○○○

○○ KIADJA AZ ORSZÁGOS ÁLLATVÉDŐ EGYESÜLET BUDAPESTEN ○○

IX., Ernő-utca 11-13. sz. Telefon 85-12.

Ezen lap közleményeinek utánnymását nemcsak szívesen megengedjük, hanem tisztelettel kérjük is.

Megjelenik egyszer havonként. || Előfizetési ára 1 évre 2 korona

III. ÉVFOLYAM

1906. MÁRCZIUS

3. SZÁM

Az állatok jogai és az embernek kötelességei az állatok iránt.

III.

A szabadságban élő állatok vagy vadak.

A legnehezebb kérdések közé tartozik az állatvédelem eszméjének a szabadságban élő állatok tekintetében való érvényesítése.

Ha elismertük, hogy az állatoknak általában vannak jogaik, és a társadalomnak kötelességei, ha van egy „ius animalium“, akkor nem tagadható, hogy a vadnak is vannak jogai. Ez természetes is, mert miért legyenek az állatnak jogai ahhoz a feltételhez kötve, hogy az valakinek tulajdonát képezi. A jog jog marad, bármely viszonyok közt éljen is az állat. Csak hogy ez a jog, mint már fentt érintettük kevésbé határozott mint a háziállatoké és nehezebben körülírható.

A Szabadságban élő állatok jogát a legideálisabb álláspont elfoglalásával Henry Salt ugy értelmezi, hogy

az ember a leghatalmasabb ösztön, az önvédelem erejénél fogva jogosítva van arra, hogy védekezzen azoknak az állatfajoknak tulságos elszaporodása ellen, melyek az ember fölényét fenyegethetnék, de mondja Salt nem vagyunk jogosítva arra, hogy ok nélkül öljünk vagy éppen kiozzunk egy védtelen élő lényt.

Ha megengedjük, hogy az ember saját fajanak fentartása érdekében jogosítva van arra, hogy az állatok felett való fölényét megóvja, meg kell tőle tagadnunk azt a jogot, hogy uralmát zsarnoksággá változtassa, és több szenvedést vagy fájdalmat rójjon az állatokra, mint a mennyi elkerülhetlenül szükséges.

Salt szerint az állatok jogainak elismerésével egyáltalában össze nem egyeztethető az, hogy szenvedéseikből a sport, a divat vagy az ingyenczkedés érdekében előnyöket szerezzünk vagy hasznot huzzunk.

Egy régi író szerint, a személyes önvédelem törvényei kétségkívül arra jogosítanak bennünket, hogy pusztítsuk azokat az állatokat, melyek bennünket pusztítanának, vagyonunkat károsítanák vagy alkalmatlansá-

gunkra volnának, de kimélnünk kell azokat, melyek nem okozhatnak nekünk bajt vagy kellemetlenséget. „Nem tudnám menteni,“ mondja az említett író „vagy jogosnak elismerni azt, hogy pl. megöljünk egy jegesmedvét egy hozzá nem férhető jégtáblán, vagy egy sziklatetején lévő sást, mert életben maradásuk kárunkra nem lehet, elestükből pedig hasznót nem huzhatunk. Nem vagyunk képesek életet adni, következésképpen ne fosszuk meg a legparányibb rovart sem életétől, ha erre elegendő indok nincsen.“

Azok a tudósok és írók, a kik az állatvédelem eszméjét és az állatok jogait a legideálisabb szempontból tárgyalták a fent közölt nemes felfogás értelmében sok oly dolgot ítélnék el, melyeken mindennapiságuknál fogva ma már csak igen kevesen ütköznek meg.

Igy határozottan elítélik az állatseregleteket és hiu érvelésnek mondják azt, hogy az állatseregletben tartott állatnak jobb sora van, mint ha elejtettet volna. Az állatbarátok mindenesetre helyesebben érvelnek, midőn azt állítják, hogy bármely vadállatra nézve a rögtöni halál kívánatosabb, mint az az éveken át tartó keserves rabság, melyet szűk ketreczében elszenvednie kell.

Hasonlóan elítélő az állatbarátok véleménye a kalitkában tartott madarakkal üzött állatkinzásról is. „Mondják“ így vélekednek ők „hogy a kalitkában levő madarak gyakran oly emberek vigaszát és gyönyörűségét képezik, kik betegség vagy más ok miatt épp úgy foglyok a szobában vagy a füstös városban, mint a kalitkába zárt madarak. De ha ezek az emberek meggondolnák, minő megtört életet róttak az ég madaraira, akkor az állatok iránt való méltatlanságról készséggel lemondának.“

Természetes, hogy az állatok jogainak legideálisabb védői a vadászat ellen is nyilatkoznak. Azt mondják, hogy a vadászat, mely régi időben tisztán a szükséges élelem megszerzése céljából gyakoroltatott, ma már az egész világban egy sportot képez, egy divatos és felkapott időtöltést, kedvtelést, melyet leghelyesebben műkedvelő mészárlásnak lehet nevezni. Azt mondják, hogy ez a mészárlás az állatokat sujtó embertelenségek között a legkevésbé menthető.

Nem lehet tagadni, hogy az állatok jogainak lelkes védői megtámadhatlan igazságot mondanak akkor, midőn azt állítják, hogy honnan veszi az ember azt a jogot, hogy más élő lények szenvedésének, fájdalmanak, vergődésének és halálának árán és éppen ezek élvezete (?) útján magának kedvtelést szerezzen. Azt mondják, hogy nem ismerhetik fel a feldicsért férfias bátorság és edzés jellegét a hajtóvadászatokban, ahol

halomra lövik és sebesítik az ezernyi apró vadat. Elítélik az agarászatot, rókavadászokat stb. egyszóval a vadászatnak mindama fajtáját, ahol nem a férfias bátorság fejlesztése és érvényesítése képezi a célt, hanem ahol a sportnak lényege csakis a hajsza által előidézett izgalomban keresendő. Szerintök ebbe a kategóriába tartozik a fácánosokban nevelt és tartott állatok tömeges lelövése, a horoggal való halászat és a különböző csapdákkal, törökkel és vermekkel való vadüldözés is.

Mindezekben kétségbevonhatlanul sok az erkölcsi igazság. De itt reá kell mutatnunk arra, hogy napjainkban a vadászat egy közgazdasági tényezővé fejlődött, mely a földbirtoknak egy folyton nagyobbodó jövedelmi ágát képezi. Tanuskodik erről az évenként leölt vadak nagy száma. A valóságot alig megközelítő statisztikai adatok szerint pl. Magyarország vadlelövése az 1904. évben a következő volt:

<i>Hasznos vad.</i>			
	darab		darab
Szarvas . . .	6338	Fogoly . . .	553.895
Dámvad . . .	1827	Fürj	77.547
Öz	15.268	Haris	3825
Zerge	74	Vadlud	10.999
Mouflon	81	Vadkacsa . . .	66.924
Vaddisznó . . .	5107	Larcia	15.449
Mezei nyul . . .	754.353	Tuzok, darugém	1552
Üregi nyul . . .	47.487	Érdei szalonka	20.771
Különf. emlős .	1800	Mocsári „	11.565
Siketfajd	335	Vadgalamb . . .	11.608
Nyirfajd	91	Fenyves és hu-	
Császármadár .	4931	ros rigók	7574
Fácán	105.922	Különf. szárny.	16.432

Összesen 1,741.755

<i>Kártékony vad.</i>			
	darab		darab
Medve	121	Menyét	31.969
Borz	2251	Különféle emlős	16.972
Vidra	794	Sas és keselyű	6769
Hiuz	50	Sólyom, kánya,	
Farkas	223	ölyv, vércse	74.372
Vadmacska . . .	2259	Bagoly	11.419
Róka	26.218	Varju és szarka	288.539
Nyest	2999	Különféle szár-	
Görény	11.174	nyas	37.553

Összesen 513.682

Eltekintve attól, hogy ezek az adatok a dolog természetéből folyólag a valóságot alig közelítik meg, figyelembe veendő még az a jövedelem is, melyet egyes

földbirtokosok az élővadak, mint nyulak fácánok stb. tömeges eladásából szereznek.

A vadászat ma már teljesen megváltozott alapon gyakoroltatik. Régebbi időben abból állott, hogy a mezőn és az erdőben elejtették azt a vadat, ami éppen kézre került. Ma azonban a vadászat a mező és erdőgazdaságnak egy rendszeresen szervezett és jelentőségében folytonosan fejlődő ágazatát képezi. A vadászat-tulajdonos a hasznosnak ítélt vadnemek szaporítását és tenyésztését céltudatosan intézi. A káros vadak pusztításáról, a kellő itató helyekről, téli etetésről, betegségek vagy ragály okozta hiányok pótlásáról stb. gondoskodik. Egyszóval a vadászat ma a modern és belterjes gazdaságvitel keretébe illeszkedett. Helyesen írja Szilárd Ferencz, hogy a mezei apró vad a kultúra haladásával sokszor mesés arányokban elszaporodik. „Hisz létfeltételeinek egyik legfontosabbikát, t. i. az év minden szakában könnyen fellelhető dus táplálkozást éppen a földnek változatos, belterjes művelése nyújtja legbiztosabban. Nevezetesen a nyúl, fogoly és fácán határozottan kulturvadak, amelyeknek életviszonyai egészen az újabbkori kultúrához alkalmazkodtak. Mai számuk és elterjedésük a korábbi időkhöz nem is hasonlítható. A nagy magyar Alföldön száz évvel ezelőtt a nyúl szórványosan volt található, ma az Alföldnek azon a részein, amelyeken élénkebb földművelés folyik, mesés számban fordul elő. A fogoly elterjedése a gabona-termesztés terjedésével tart lépést.“

Természetes dolog, hogy a vadászat-tulajdonos, ki a vadat költséges személyzet, kerítések, ültetések és más kiadások révén joggal magáénak mondhatja, ebből a tenyésztési ágazatból jövedelmet is kíván huzni s e célból a vadnak egy bizonyos részét évenként lelövi, elfogja stb.

Hogy a vadászat-tulajdonosok és az általuk megbízott egyének, vagy meghívott vadásztársak a vad elejtésénél éppenséggel nincsenek figyelemmel az állatvédelem emberséges követelményeire, hogy a hasznos vad tömeges lelövésénél a sebesülten vergődő állatok gyors kivégzése nem történik a kellő modorban, hogy a vadállomány hasznosítása mellett a vadászatnak oly fajtái is divnak, melyek kizárólag egy-egy állatnak órákon át tartó hajszolásában és halálba üldözésében találnak kifejezést, hogy tör, csapda, verem, az állatok kinzására mind a mai napig fennálló berendezések stb. csak mind jelenségei annak a sajnálatos körülménynek, hogy feldicsért művelődésünk közepette az emberi érzés nem finomult meg annyira, hogy a védtelen élő lényekkel szemben az emberi méltóság parancsolta

szeretetet, kiméletet és mi a legfőbb az igazságosságot gyakorolja.

Nem mellőzhetjük e helyen a galamblovészet kérdését sem. Akárhány államban a galamblovészet tilos, mint egy olyan állatmészárlás, melyre semmiképpen sincsen szükség. Hogy vannak urak és hölgyek, akik a galamblovészetben és annak nézésében élvezetet találnak, azt habár egyáltalában nem menthetjük, de értjük, mert hiszen vannak ezren és ezren, kik nem is szólva a bikaviadalokról, odatódulnának a szerencsére számüzött kakasviadalokhoz, hogy nézzék hogyan marcangolja egymást a két állat. De éppen ezért nem értjük és így annál kevésbé menthetjük azt, hogy a galamblovészetnek nevezett amateur mészárlások miért kell, hogy nyilvános látványosságokként szerepeljenek, a nagy közönségnek odavonzása céljából kikürtöltésenek és hirdettessenek.

Nem habozunk kimondani azt, hogy aki pártolója annak, hogy ilyen és ehhez hasonló multságok nyugtassanak a tömegeknek, nem gondolja meg, hogy ezek által az emberben alvó természetes vadság szikráját élesztjük és ezzel a mai korban [kétszeresen ápolandó és gondozandó] humanizmus ellen súlyosan vétünk.

Máday Izidor.

Az állatok társas életéről.

Nem arról az együttéléstről akarok beszélni, amelyet a poézis szerelemnek nevez, hanem arról, amelynek rugója embernél és állatnál egyazon: az önfentartás ösztöne. Igaz ugyan, hogy az ember, kinek az intellektualitás a természeti lények között a legnagyobb mértékben adatott meg, nem csupán az önfentartás vaskényszerének engedve tömörül társaságba, hanem jelenleg az esztétikai, szellemi és tisztultabb éthikai élet forrását szintén a társadalmi érintkezésben keresi. De amíg ebbe a stádiumba jutott, sok és hosszas átalakulásokon kellett keresztül mennie; sőt, hogy társadalmi tekintetben még nem vagyunk a legmagasabb polczon, jelen forrongó korszakunk ad oculos bizonyítja.

Az állatok társaséletéről lévén szó, összehasonlítás céljából az ember bölcsőkorára kell egy futó pillantást vetnünk, amidőn maga az ember is állat, még pedig veszedelmes és ragadozó természetű volt. Nem a Darwin állatját gondolom, hanem azt, amely a barlangi medvével hajlékát megosztotta, vele lakott és marakodott és amely csak a testi szükségleteket érezte. Látván azonban a nálánál testben erősebb állat fölényét, a veszély megosztása céljából és a biztosabb győzelem reményében az ősember szövetekezett. Ily módon testi erőben hatalmasabb ellenfelét legyőzte és kiszoríthatta azon helyről, amelyet birtokába akart venni. Egyesült erővel a zsákmány elejtése, a megélhetés szintén könnyebb volt. Ilyeténképpen a szövetségben kereste és

fel is találta az erőt az önfentartásra. S az, a mi volt az ember szövetsége az őskorban, annak szakasztott mása nagyon sok esetben az állatok társas élete.

Természetesen, vannak olyan állatok is, amelyek egyesével, legfeljebb párosával élnek, mert így könnyebben jutnak zsákmányhoz. De ezek is csak olyan kivételek, amelyek, az elcsépelet frázis szerint, a szabályt megerősítik.

Hogy az állatok együttélésére példát találjunk, nem is kell messze fáradnunk; a házban, az udvaron előtűnik van az állatok társaséletének eklatáns példája: a különféle baromfi. Ha a szemétdombon egy tyúk kapargál, nem kell sokáig várunk, hogy egy barátságos tracsra többen, még a szomszédbeliek is oda ne szegődjenek. No meg a falatozás is jobban esik társaságban. Hát ha még a kakas szellemes kukorékolása élénkíti a társalgást! Ilyenkor egész sereg csibe kíséri, mint a főcsillagot a satelliták. Kedves olvasóm bocsássa meg ezen kissé magasan szárnyaló hasonlatot, de azért alkalmaztam e poétikus kitétel, mert érzem, hogy itt az igazságot elhallgattam... Elhallgattam u. i. azt, hogy ennek az összeverődésnek nem csupán a nevezett tracsra a célja, hanem előidézője részben az a női gyengeség is, mely a „flirt“-öt nem csak türi, hanem sokszor — keresi. Tudván ezt, nem szabad azon csodálkoznunk, hogy a békés összejövétel színhelyét részben az urak, részben a hölgyek véres taréjjal és megtépázott tollakkal hagyják oda. Ha a kacsza vagy liba vízbe megy, hogy lubiczkoljon vagy táplálékot keressen, ritkán látható egyesével. No meg ha a liba ellened fordul, rendszeren akad összetartó társakra, a melyek a bajtárs segítségére sietnek hangos gágogással.

Az állatok társas életének legszebb példáját a méheknek találjuk. A méhészek csodálatos dolgokat mesélnek ezen picziny, fáradhatatlan munkásokról és a méhállamot a maga nemében tökéletesnek tartják. A munkafelosztás köztük igazságos és dologtalant nem tűrnek; társadalmuk salakját, a heréket, őszszel leöldözik. A méhek életéről érdekesnél-érdekesebb tanulmányokat irtak és az ember kénytelen bevállani, hogy ezen kicsiny állatoktól az értelem el nem vitatható. De ezen miniature-államot nem csupán, hogy fenntartják, hanem közös erővel védelmezik is részben azon szentségtörő ellen, aki azt meg akarja bolygatni, részben rablótársaik ellen. Vannak méhfélék, amelyek valóságos telepeket, kolóniákat létesítenek, de akkor is rendszerint több telep van egymás mellett.

A méhről lévén szó, nem szabad a hangyáról megfeledkezni, amelynek társasélete majdnem olyan tökéletes, mint a méhé. Mentsvéra a boly, melynek őrzése és védelmezése a dolgozók feladata. Ezen fáradhatatlan munkások elsősorban a jövőndő nemzedéket gondozzák gyengéd odaadással. Ha egy hangyafészket szétrombolunk, azt látjuk, hogy mindenekelőt a bábokat (hangyatojásokat) czipelik lázas izgatottsággal ide-oda, amíg biztos menedékhelyet találhatnak számukra. Ha államukat ellenséges indulatu hangyák megtámadják, kiállanak a sikra és hősiességgel feláldozzák életüket és vérüket a közjóért. És ilyenkor nem ismernek kegyelmet. A leigázottakat könyörtelenül elczipelik

és nehéz rabszolga munkára kényszerítik. A hangyák társasélete oly fejlett, hogy ha lakásukból többször kizavartatnak, vagy ha tartós rossz időjárás meggátolja őket az ősi fészkek felkeresésében: akkor a menedékhelyeken verődnek össze megtelepedés céljából. Hogy fogalmunk legyen ezen állatkák társaséletéről, tisztában kell lennünk egy hangyaboly lakóinak számával. Dalmady Zoltán több ízben hangyaszámlálást végzett és úgy találta, hogy egy fészkekben 22580 hangyánál több van.

Érdekes egyes rovarok ugynevezett asztalközösége. A hangyák e téren is a vezetők között vannak. Nemcsak, hogy egyes tehetetlen bogárcákat humánus módon táplálékkal ellátnak, hanem nagyon gyakori eset az is, hogy diszbogarakat a legnagyobb előzékenységgel fogadnak vendégszerető hajlékukban, hogy eledelükből e fényes virágpusztítóknak juttassanak. A társaséletű darazsak is fogadnak fészkekbe különböző fajta bogarakat, amelyek proletármódra elfogadják a nagyuri kenyéradományt, valószínűleg azon megaláztatás nélkül, hogy a jóltevők azt szemükre vetik. A dongóméhek is megteszik kötelességeket nyomorult és korcszülött fajrokonkkal szemben. Az ugynevezett lábatlan elősdi dongónak állandóan hajlékot és táplálékot adnak. Ezek után merészelje valaki elvitatni, hogy egyes állatokban van erős *irgalom érzés és szellem!*

Hogy nem csupán a fajézés kapcsa, hanem a szükség, az előrelátás, a vigyázat is csoportosítja az állatokat, arra a legtöbb példát találjuk. Hiszen mindnyájan tudjuk, hogy a farkas, az európai hiéna, nyáron egyesével él, mert talál táplálékot bőven. Ilyenkor gyáva, sokszor meghunyászkodó. Bezzeg télen másképpen áll a dolog! Ilyenkor falkákba verődnek össze, s úgy vetik magukat a zsákmány után, hogyha egy része kidül, a többi folytathassa a hajszát. Kolomposok vannak köztük, amelyek, ha erővel, üldözéssel és kitartással nem sikerül az élő martalék elfogása, szinte bámulatos csalafintaságot, ravaszságot tanusítanak. Melyikünk nem olvasta Jókai „A köszivű ember fiai“ című regényét? Az ember homlokán szinte jizzadságcseppek gyöngyöznek, midőn azt a mesteri tollal irt fejezetet olvassa, mikor a két jó barát a Néva jegén végigkorsolyázva a legnagyobb erőfeszítéssel menekül az éhes ordas-csapat elől. Hogy télen, csoportba verődve nem riadnak vissza semmi veszélytől, azt azon számos eset bizonyítja, amidőn még a falvakba is berontanak. Magam is nagyon jól emlékszem gyermekkoromból arra a fogvaczogató jelenetre, midőn atyám az udvaron két ordast terített le.

A majmok társasélete szintén ismeretes. Rendszerint családokban élnek és valóban tiszta és önzetlen szeretet fűzi őket egymáshoz. Banális dolog volna e helyütt a majom-szeretetről beszélni. De mikor táplálék után néznek, bizony több bátorságot éreznek magukban, ha nagyobb csapatban szövetkeznek. Ilyenkor a legtapasztaltabb, legravaszabb kómé kiáll az őrhelyre és ha valahol veszélyt sejt, éles, füttyszerű hanggal figyelmezteti portyázó társait a bajra. És hogy a bátorság nem éppen a legnagyobb erényük, annak tanujelét adják azzal, hogy nem tekintve sem árkot, sem bokrot

mindent legázolnak, míg csak biztonságban nem érzik magukat. És hogy a rizsföldek ezután milyen képet nyújtanak, az legjobban látszik azon szerencsétlen farmer képen, akinek ültetvényét ezen udvarias négykezüek kegyesek voltak meglátogatni. Érdekes leírást olvastam a gibraltári majmokról egy angol író tollából, aki hosszabb ideig tanulmányozta ezen európai majmokat. Ezek rendszerint 15-ös csoportokban élnek és szintén őrt állítanak, ha táplálék után mennek; de ennek figyelemzető hangja az ugatáshoz hasonlít. Ugyan nincs félni valójuk, mert azon kiváltságban részesülnek, (nem hinném, hogy más majmok is ilyen szerencsés helyzetben vannak) hogy az angol kormány megtiltotta vadászataikat, mivel kiháló félben voltak. Szegény tudós, egyszer majd pórul járt! Többször tapasztalta, hogy ezen állatok sanda, gyanus szemmel kísérik. Azért egy napon elővigyázatból puskáját magával vivén, közelebb merészkedett a látszólag békés társasághoz. No, több se kellett! Egyszerre csak azon veszi észre magát, hogy ha nem szedi elég gyorsan az inait, ott helyben meghalnak. Persze, nem is sejtette, hogy ez a szép szokás Spanyolországban is divik, — igaz ugyan, hogy csak a majmok között.

A marmota is azért verődik csoportokba, mert egyesével nagyon félénk és ha többen vannak, pozíciójukat biztosabbnak érzik. Ezek szintén egész falkákban vonulnak ki táplálék után és a szemes, tapasztalt őrt figyel, nem bukkan-e elő egy szikla mögött a veszély, vagy nem csap-e le egy ragadozó madár nem éppen barátságos indulattal? Ha baj van, éles füttyszó hallható, s akkor ki-ki meleg odújába menekül.

Hogy a „Viribus unitis” jelszó milyen szembeötölő módon nyilatkozik meg némely kicsiny állatnál, a temető bogarat említem. Ha künn a mezőn egér, vagy más kisebb állat elpusztul, ezen bogárkák összeállnak 4-en 5-en és addig vonszolják a hullát, míg elég tág hasadéka bukkanva, az elhullott állatot valószínűleg elsüllyeszti, hogy petéiket berakhassák. A bogárka innen kapta nevét, nem pedig azért, mint a néphit tartja, hogy a temetők állandó lakója.

Egy izben érdekes megfigyelést tettem a pókoknál. A nyáron több hatalmas muskátli volt elhelyezve udvarunkban a fal mellett. Nagyon természetes, hogy egy keresztes pók csakhamar felütötte tanyáját és művészi zsákmányfogó hálóját elkészíté. Nem télt bele négy nap, a tíz muskátli teljesen be volt hálózva. Ez persze első sorban csak azt bizonyítja, hogy e növények nagyon alkalmasak voltak a szövőmunkára és a zsákmánylesésre. Ámde ekkor a hálóé egy részébe vandál kézzel belenyúltam, s ime a megriasztott pókok egy helyre menekültek. Ebből azt következtettem, hogy a veszélyérzete ösztönözte ezen állatokat az összeverődésre.

Még a hernyóknál is, szinte azt kell hinnünk, öntudatos együttmaradást tapasztalunk. A vándorhernyók, ha egy helyen nem találunk elég táplálékot, szétoszlanak ugyan, de csak 20—30-as csoportokban; egyenként nagy ritkán keresik fel a tölgyet. — Hogy kicsiny rovarok óriási tömege milyen bajoknak az okozója, azt nemcsak a sáska és hernyópusztítás illusztrálja, hanem másnemű kalamitások is. Az amerikai St.-Paul városá-

ban megtörtént egy izben, hogy a villamos világítás minden ok nélkül hirtelen felmondta a szolgálatot. Mozgósították az egész személyzetet, megvizsgálták a telepeket, a lámpákat. Minden rendben. De hát mégsem lehetett rendben! Ekkor az egyik mérnök a telep közelében levő vezetékét vette szemügyre és megtalálta a baj okát. A dróton milliárd meg milliárd alóza légy telepedett le s ezek okozták a galibát, u. i. rövid zárlatot idéztek elő. Az erős áramtól azonban valóságos máglyahalált szenvedtek, mert a mint egy csapat a vezetékre telepedett, összeperzselve lehullott. A midőn nagyrészt ilyen módon elpusztult, a világítási rend ismét helyreállott.

Az állatok együttélése sokszor megkönnyíti az ember munkáját, mint pl. a tonhalak. A halász magasan elhelyezett kosárban lesi a vonulást. U. i. a tonhal „pipáz“-va vonul, természetesen csoportosan. A „pipázás“-ugyanis az a jelenség, hogy midőn a hal nagyon közel a víz színéhez uszva vonul, a száján kibocsátott levegő kissé felbodorozza a víz sima tükkrét. Ezen „pipázás“ láttára a tonhalász hangos „tiará“-val jelzi a jó fogást.

Következő esetet olvastam a rákokról, a mely állatok szellemi életéről nincsen éppen a legkedvezőbb véleményünk. Zenk Frigyes természetbúvár fürdőszobája mellett, melynek ablaka tengerpartra nyílt, egy aquariumot rendezett be és a tengeri rákokat megfigyelendő, 30 darabot a vízbe helyezett és a medencét könnyű dróthálával befedte. Egy izben, több órai távollét után házába visszatérvén, a rákokat meg akarta figyelni és abba a szobába ment, a melyben a megfigyelésre szánt médiumok el valának helyezve. Az aquariumot ugyan ott találta, de a rákokat nem. Vizsgálja a medencét, nincs rajta nyílás, a hálón sincs sehol szakadás. Ösztönyszerűen a fürdőszoba nyitott ajtajára és ablakára néz és odamegy, hogy az ablak alatt levő sziklára kitekintsen. Ime ott lát három összezuzott testű rákot. Ebből egészen világosan azt következteté, hogy a rákok a hálót közös erővel fölemelték, kimásztak a fürdőszobába, aztán az ablakpárkányra; innét, az édes szabadság vágyától tüzelve: megtették a saltó mortálét. Három szökevény életével lakolt, de a többi ismét a mérhetetlen tenger szabad lakója lett.

Erősen kifejlett társas életet a madaraknál találunk, még pedig leginkább költözés idején. Szemünk előtt folyik le a tervszerű készülődés. Ilyenkor az egyazon vidéken lakók összeverődnek és pontosan meghatározott rendben mondanak „Isten hozzád“-ot ennek a hozának, hogy tavasszal az út fűadságait leküzdve ismét csoportosan visszaérkezzenek.

Sajátszerű a következő, s több izben tett megfigyelés. Ha a héja télen, a megriasztott, remegő galambra vetvén szemét, azt üldözőbe veszi, akkor egész varjusereg kíséri e kegyetlen ragadozó madarat; a szó szoros értelmében a hajtók szerepét vállalják. S hogy az üzőtt madár annál jobban meg legyen szeppenve, hangos, fűlsiketítő káromást hallatnak.

A partifecskek szintén nagy csapatokban keresik a partmenti mélyedéseket, hogy egymás közelében megtelepedjenek.

A havasi csóka az Alpesekek sziklabástyáin seregeseen üldögél, ép úgy, mint az alföldi csóka a templom-tornyokon. Föl-fölrebbennek sajtyszerű rikácsoló hangot hallatnak, körül kovályogják a szirtet, aztán ismét leszállnak a szirt párkányára. Annnyira szeretik egymást, hogy társasan fészkelnek.

A struetelepeken azt a megfigyelést tették, hogy az egy telepen levő állatok csak a költés idején élnek párosával, máskülönben 15-ös—20-as csoportokba állnak össze.

Valamennyi madár közül a szakállas cinege mutatja a legnagyobb hajlandóságot a társasélet iránt. Ha társaitól elszakad, panaszos hangon hívogatják egymást. Mindig csapatosan élnek és szinte elviselhetetlen rájuk nézve az egyedüllét. Ha viz után kémlelnek, a hóolvadási helyeket keresik fel. Mivel egy helyen nem fér el az egész sereg, kisebb csoportokba oszlanak. Ilyenkor is bánatos, fájdalmas hangokat hallat piciny torkuk és szivszagató melódiákkal hívogatják messzebb levő társaikat. Annnyira összetartók, hogy csak brutális módon megriasztva válnak el egymástól, hogy a lehető legrövidebb idő alatt ismét egymást felkeressék.

Bizonyos medusa-félék együttélése azt a szép látványt nyújtja, amelyet tengeri-villódzás néven ismernek. Ezen tengerlakók egyenletes, foszforeszkáló fényt bocsátanak testükből, amelyetől nappal a tenger színe sajtyszerű fátzolozott vörös, éjjel pedig enyhén és egyenletesen világító. Ha azonban a csónak vagy hajó ezen állatok ezreit átszeli, a jármű mozgásának irányát erősen fénylő csik jelzi. Ez azért van, mert a megbolygatás az állatokat erősebb világitásra ingerli.

Hogy azonban az állatokat nem csupán a nagyobb erő elleni küzdelem, a megélhetés és táplálékszerzés nehézségei, hanem bizonyos tisztultabb érzés is egyesíti, arra is találunk példát. Az egyedüllét nyomasztó érzése elkeseredett vak dühben tör magának utat a kivert állatoknál. Ha a csorda a bikát vagy elefántot kiközösíti, a kitaszított bűnös többször megpróbálkozik a csordához visszatérni. Különösen az elefánt napokig ott bolyong, ott ólálkodik búsan társai tanyája közelében. Néha visszafogadják; de ha ez nem sikerül, elvadul és ezen máskülönben szelid természetű állat a legveszedelmesebbé válik. Ilyenkor semmire sem tekintve, mindennek nekirent, mindent letipor.

Milyen szép példája az összetartás érzetének a kutya hűsége és ragaszkodása gazdájához. Sőt hogy ezen állattól bizonyos magasabb szellemi élet el nem vitatható, annak legszebb példája az, hogy sok esetben a hű eb gazdája sirjánál lehelte ki párját.

Hogy néha az unalom is készíti az állatot a társaság keresésére, azt Almássy Gy. Ázsiában járt honfitársunk nagyon kedvesen leírja. Ugyanis Almássy az útjában talált állatoknak egy-egy példányát magával hozta. Ezen állatok mind nagyon szelid természetűek valának, különösen egy elárvult juh. Ez a máskülönben is szomorú állat, teljesen egyedül lévén, a rendesnél még nagyobb melankoliát tanusított. Egy szép napon fogja magát, odamegy az utasokat hordó tevékhez; de bizony ezek kizavarták társaságukból. Szerencsét próbál

a többi állatnál is, hogy legalább közelükben megtelepedhessék. Hanem azoknál is csak hasonló vendégszeretletben részesült. Végre megtette az utolsó kétségbeesett kísérletet, odatelepedett a sas mellé. Ugy látszik, hogy ebben volt a legtöbb emberséges érzés, mert habár eleintén nagyon vizsgálódó és bizalmatlan tekintettel mérte végig a szelid négylábú, mégsem zavarta el magától. Ezen fogadtatáson felbátorodván, a juh a következő napon is felkereste új ismerősét, úgy, hogy néhány nap mulván elválaszthatatlan jó barátok lettek. Igaz, ugyan, hogy a juh néha fájdalmasan adózott az új szövetségnek, mert a szeszélyes sas többször jól megcibálta a türelmes birka bundáját.

De hát mi mindent nem tűr el az ember, és amint látjuk az állat is, a békesség, — jó barátság kedvéért!

Reisz Irén.

Muck Endre.

Örömmel veszem kezembe a tollat, hogy a soproni állatvédőegyesület egyik legérdemesebb, számos év óta csendben, önzetlenül és fáradhatatlanul, de annál szebb eredménynyel működő igénytelen tagjának: Muck Endre, Sopron városi erdőgondnoknak életrajzát megírjam:

Született 1851. évi május hó 14-én, mint *Muck Endre*, földbirtokos és molnár és *Muck*, született *Verner Éva*, házaspár fia, az *Eger* melletti, Tannenmühl nevű községben, Csehországban.

Született az év azon havában, amely hó a természetet legszebb virágzásban találja; született és nevelkedett egy községben, amelynek környékén a szabad természetet élvezhette és ennek szépségeiben gyönyörködhetett. Született egy községben, amelynek már a neve is kellemesen érinti és emeli minden természetbarát kedélyét, szivét.

Mindezen körülmények nem maradtak hatás nélkül *Muck* fiatal kedélyére sem. Ennek folytán olyan életpályát választott, amely lehetővé tette, hogy továbbra is a szabad természet hű tanítványa maradjon.

Ifju korában a weisswasseri, csehországi, felsőbb erdészeti tanintézetben találjuk, mint buzgó növendéket.

Miután tanulmányait szép sikerrel befejezte, *Wildsteinban*, az ottani erdőrendezésnél, ezután pedig a *kleinwerschedutz-i* jószág-igazgatóságnál, mint erdőmérnök talált alkalmazást.

Már akkor is nagy szorgalom, buzgóság, kitartás és szakavatottság jellemezték munkálkodását.

1872-ben mint egyéves önkéntes Bécsben eleget tett hadkötelezettségének és tulajdonosa lett a katonai emlékéremnek. Nemsokára ezután, vagyis 1874. augusztus hó 22-én életének 23-ik évében, Sopron szab. kir. város szolgálatába lépett mint főerdész. Mondhatjuk tehát, hogy hazánk *Muck* második hazája, Sopron pedig második otthona lett.

Hosszú szolgálati ideje alatt, (harminczegy éven át) mindig és mindenkoron szivén viselte és előmozdította második otthonának javát. Sohasem tartozott azok közé,

akik éppen csak hogy eleget tesznek kötelességüknek; amit második otthonának felvirágoztatása érdekében eddig tett, az messze túlhaladja azt, amit tennie kötelessége lett volna.

Hivatalos működését illetőleg eleget mondanak közvetlen főnökének *Kellner* György erdőmester urnak szavai: „*Muck* mint erdőgondnok ügybuzgó, értelmes és fáradhatlan“.

Áttérhetek tehát *Muck* ur azon munkálkodásának ismertetésére, amelynek pihenésre való idejét eddig szentelte.

Állatvédő-egyesületünkkel rokon-célu első soproni egyesületünk az 1869-ben alakult „Szépitő-Egyesület“ volt, amely még ma is élénk tevékenységet fejt ki. Ezen egyesületnek köszönhetjük azt, hogy Sopron város szép vidéke és mindenek előtt gyönyörű erdősége hozzáférhetővé lett, hogy ott járható utak és útjelző táblák vannak, hogy az utak szélein levő fákon az utirányok különböző színű festékekkel jelezve vannak, hogy erdőségünk legmagasabban fekvő pontjain kilátó tornyok épültek, az utak mentén a pihenni vágyók részére padok állanak, egyszóval azt, hogy a természet fenséges szépségeit bárki élvezheti.

Mindez nagyrészen *Muck* Endrének, az ernyedetlen, fáradhatatlan harczosnak érdeme.

Nevezett egyesület gondoskodott arról, hogy a sétálóknak, kirándulóknak, meglegyen a kívánatos kényelmük, de a gyönyör, amelyet erdeinkben leltek, nem volt teljes. Hiányzott ott valami, ami nélkül a szabad természet nem az, aminek azt a Mindenható teremtette; hiányzott a madárkák éneke, mert annyi madárfogdozó üzte ott kártékony és lelkiismeretlen mesterségét, hogy alig volt már madár.

Ereztek ezen hiányt különben kert-tulajdonosaink is; ott állottak kertjeikben tavasszal a fák, mint a vesszősseprűk, mert a tömérdek hernyó felfalta a fák leveleit. Ennélfogva a gyümölcs sem volt szép, egészséges.

Észrevette azt *Muck* is. Tudta mint főerdész, hogy a madarak az erdőgazdának is nélkülözhetetlen munkásai; azért örömmel üdvözölte 1897-ben azon hírt, hogy Sopronban felmerült egy madárvédőegyesület alapításának terve. Ezen egyesület 1898-ban meg is alakult és 1900. óta, mint „Soproni állatvédő-egyesület“ folytatja működését. *Muck* ezen egyesület első tagjai között volt és még ma is a legbuzgóbb, leglelkesebb tagok egyike.

Kiváló érdemeket szerzett magának a madarak megvédelése, ezek etetése és a soproni mesterséges fészek-odvak alkalmazása körül. Alattvalóit is buzdította hasznos madaraink megvédésére. Sokat kellene írnom, ha mindazt le akarnám írni, amivel *Muck* a madárvédelem érdekében kezünkre járt; szebben mint a legszebb szavak szólnak az ő buzgó segítségével elért szép eredmények.

Most a sétáló már valóban gyönyörködhetett szép erdőségünkben, de nem különben Erzsébet-Ligetünkben és kertjeinkben is, volt most már mindenféle éneklő madár, de nagyon kevés volt a sétáló. Ha a Soproni kiment a *Neuhofba* (mostani Erzsébet-Ligetbe) vagy a

lőverjébe (gyümölcsös kertjébe) vagy a Deák-kúthoz, akkor már nagy utat tett; hát még csak akkor, amikor elment a legközelebbi szomszédfaluba, Bánfalvára?

Hiányzott valaki, aki őt felrázza kényelméből, messzebbre is kivezesse, megmutassa neki, hogy mit mulasztott eddig.

1903-ban ez a „Valaki“ is jelentkezett „Dunántuli Turista-Egylet“ néven.

A D. T. Turista-Egylet, amelynek székhelye szintén Sopron, a gyakorlati téren eddig elért szép eredmények nagy részét szintén *Muck* Endre ur lelkes közreműködésének köszönheti. Így pl. *Muck* terve szerint készültek az új erdei utak.

Többször rendezett társas kirándulásokat és a résztvevőket az új utakon kalauzolta.

1903-ban pedig megrajzolta Sopron nyugoti területének turista-térképét.* Megrajzolta ugyan erdőségünk többi részeinek térképeit is, de ezek eddig még nem jelenhettek meg; aminek azonban nem *Muck* az oka.

Muck — ha szükséges volt — mindig és mindenben tanácsos és tettel kezére járt ezen egyesületnek is.

Muck sokoldalú, önzetlen munkálkodásával a soproni nyugoti erdőség mellett elhuzódó löverek (kertek) tulajdonosainak érdekeit is előmozdította, így neki köszönhetik a Warisch-erdő északi szélén fekvő u. n. városligeti Villa-vendéglő létesítését és a löverek közötti utak esténkénti kivilágítását a nyári hónapokban, míg a tulajdonosok künn laknak.

Ezzel örök hálára kötelezte *Muck* Endre nemcsak a nevezett három egyesületet, hanem az itteni löver-tulajdonosokat is; azért 1904-ben *Muck* áldásos működésének 31-ik évfordulóján hálájuknak kifejezést is adott. A három egyesület rendkívüli ülésen nagy lelkességgel és egyhangulag tiszteletbeli tagjává választotta, a löver-bizottság pedig (ez nem egyesület) elismerő oklevéllel tüntette ki.

Azonkívül elhatározta a D. T. Turista-Egylet, hogy nyugati erdőségünk — „Nyires“-nevezetű magaslatán, 1906. tavaszán, egy szilárd alkotású, maradandó kilátótornyot fog építtetni, amely *Muck* Endre nevét fogja viselni. Ennek költségeihez (bizonyos összeggel) hozzájárul a Szépitő-Egylet és a löver-bizottság is.

A „Soproni Állatvédő-Egylet“ pedig az említett rendkívüli közgyűlésen azon határozatot hozta, hogy a „Warisch“ erdészlak közelében, egy nagyobb szabású madár-etető-kunyhót (pavillont) fog még 1905. folyamán állíttatni és így *Muck* Endre iránt érzett tiszteletének és nagyrabecsülésének jeléül, az ő czéljának és hivatásának megfelelő maradandó emléket alkot.

A kilátó-tornyot és a madár-etető-házat — ha elkészültek — ünnepélyesen fogják felavatni.

A többször említett három egyesület és a löver-bizottság *Muck* Endre ur tiszteletére 1905. évi november hó 29-én, az ünnepelt névnapjának előestéjén a Villa-vendéglőben egy társas-estélyt is rendezett, amelyen ünnepi beszédek kíséretében átnyújtották a díszokleveleket és az elismerő iratot.

* Kapható Romvalter Alfréd nyomdájában, Sopronban (ára 1 kor. 20 fill.)

A szépen sikerült ünnepély leírása az „Állatvédelem” folyó évi első számában jelent meg.

Áldásos volt Muck Endre eddigi itteni működése minden tekintetben. Adja Isten, hogy ezen működését, ép oly szép sikerrel még számos éven át, legjobb egészségben folytatni képes legyen.

Krump Miklós.

Gyermekhalandóság és állatvédelem.

New-Yorkban évekkal ezelőtt óriási volt a gyermekhalandóság. *Henry Berg*-nek a new-yorki állatvédő egyesület akkori elnökének érdeme, hogy a dohos, sötét, egészségtelen istállóban szorongó tehének nagyrésze egészséges, világos, szellős és tágas istállóba került, mire a gyermekhalandóság rohamosan csökkent. Kétségtelen tehát, hogy ez esetben az állatvédelem egyuttal embervédelem volt. A *birminghami* női kórház hírneves sebésze: *Lawson Tait* egyik előadásában a következőket mondotta:

„Az a feladat jutott osztályrészemül, hogy mint egy nagy nyilvános intézet vezetője, járványos jellegű sertéspestis fellépésének okát kutassam; ez alkalommal olyan állapotokat találtam, amelyek egy embernél typhust okoztak. Ha végignézünk egy közönséges angol bérlő gazdaságán, nem csodálkozhatunk afelett, hogy a dyphtheritis a bérlő gyermekeit, a marhavész pedig barmait tizedeli. A marhák istállóí sötétek, szellőztetve sohasem lesznek, a jőszág rothadó alomban járkal. Az istálló mellett áll a lakóház, melynek összes helyiségei az istálló párájával teltek. Mihelyt az angol nép tisztába jő azzal, hogy emberek és állatok megbetegedését megakadályozhatják, ha elegendő világosságról, tiszta levegőről, friss vízről bőven gondoskodnak: a betegségek meg fognak szűnni. Mig ez megtörténik a védő oltás az egyes egyedeket megóvja a ragálytól, de a betegség teljesen meg nem szűnik. Tekintve azt, hogy képesek lennénk a betegségeket gyökerestül kiirtani, a védőoltás alkalmazása visszaesés számba megy.“

A fentiekben megkritizált állapotokhoz hasonlóakat találhatunk Németország falvaiban, sőt városaiban is. Tulajdonképen érthetetlen dolog, hogy azokat a tehéneket és kecskéket, melyeknek teje az embernek, — de elsősorban a csecsemőknek — fő táplálékát képezi sötét, rosszul szellőztetett, piszkos, sokszor szűk istállóban tartják és rendkívül egészségtelen, természetellenes életmódra kényszerítik. Betegség és járvány az ilyen állapot természetes következménye. Embernek és állatnak egyaránt szüksége van a tisztaságra, hogy egészséges maradhasson.

Embervédelem és állatvédelem egyaránt megkövetelik, hogy az istállók tágasak, szellősek, és tiszták legyenek, de ez még nem elég. Napjainkban a kultúra haladásával mindjobban eltávolodunk a természetől; a legelők folyton fogynak, a tejelő állatok ritkán, vagy sohasem mehetnek legelőre, pedig részükre a mozgás szabad levegőn épenolyan fontossággal bír, mint az egészséges táplálék. Kinek nincs legelője, annak nem kellene tejelő állatot tartania. De ha már legelőre

nem küldheti állatát, legalább arról gondoskodják, hogy barmai hosszú kötélre kötve, az udvaron járhassanak. *Berlin* legnagyobb és legjobbhírű majorságában a tehének naponként néhány óráig az udvaron sétálhatnak. Világosság, levegő, mozgás megóvják a tejelő állat egészségét, az egészséges jó tejet szolgáltat, a mely a csecsemők egészségét biztosítja.

Állatvédelem és embervédelem kiegészítik egymást! Európának két állama van, amelyek természeti viszonyaiknál fogva állattenyésztésre kiválóan alkalmasak: ezek Hollandia és Svájc. Németalföld vízdús legelői, az Alpok zamatos fűvű szellős fensíkjai és lankái olyan kitünő tejet, sajtot, vaját és hust biztosítanak, amely más természeti viszonyok között ismeretlen. Tisztán ezért is kötelessége volna minden állattulajdonosnak, hogy állatait lehetőség szerint részesítse a levegő és napfény áldásaiban.

VEGYESEK.

Megvont fuvarozási engedély állatkinzásért. Sopronból jelentik, hogy *Diamat Tódor* soproni bérkocsi tulajdonostól (notorikus lókinzótól), a m. kir. belügyminiszter három óra megvonta a fuvarozási engedélyt, lókinzás miatt.

Az állatok bélyegzése. A földmivelésügyi miniszter, utalva azokra a hátrányokra, melyek abból származnak, hogy még igen sok helyen az állatokat akként jelölik meg, hogy azok farára tüzes vassal megfelelő bélyeget sűtnek s ezáltal a bőr értékét lényegesen csökkentik, körrendeletben felhívja a gazdákat, hogy ezen káros eljárást mellőzzék s úgy saját, valamint a hazai bőripar fejlődése érdekében sűtővassal faron, vagy arczban alkalmazott bélyegzés helyett azt az állatok szarván, esetleg a bőrnek értéktelenebb nyakrészen eszközöljék, továbbá, hogy a kiméletlen ostorcsapásokat, valamint a lefejtés alkalmával a bőrök megvágását lehetőleg kerüljék.

Rendőrkutya által megtalált gyermek. *Aschersleben*-ben egy munkás 3 éves gyermeke eltűnt. Mivel hosszas keresés után sem tudták megtalálni, egy rendőr kutyát vettek igénybe. Az állat éjjeltájban egy órányira a nevezett községtől megtalálta a gyermeket, felemelte s kísérőjéhez vitte. Az álmos gyermek szorosán átölelte a kutya nyakát s nem ijedt meg tőle.

Állatvédelmi predikációk. A londoni kir. állatvédő egyesület 1862-ben azzal a kéréssel fordult a papsághoz, hogy a szt. Trinitást követő vasárnapon állatvédelmi tárgyú prédikációt tartsanak. 610 lelkész azonnal teljesítette e kérést. Azóta minden évben megtartják az állatvédő prédikációt e napon.

Stanley kutyája. *Stanleyt* fáradtságos utain az *Albert-Njansa* tóhoz kétszer is elkísérte hű borzkutyája, „*Randy*”. Midőn *Stanley* egy hosszabb 1500 kméteres utra indult, hű kutyáját *Stairs* hadnagy őrizete alatt visszahagyta *Bodo* várában, hogy az állatot a nagy ut fáradalmaitól megkímélje. *Randy* azonban roppantul busult gazdája után, minden ételmezt visszautasított s 3 nap mulva elhullott.

Egyesületi hírek.

Országos Állatvédő Egyesület.

Február havában belépett új tagok:

Rendes tagok: Dr. Concha Győző egyetemi tanár, Bohn Károly, számtiszt, Oberbauer József, Klusatsek János máv. hivatalnok, Harkányi József min. titkár, Hammer Béla főgépész, dr. Löwengard János ügyvéd, Pick György, özv. Szabó Lászlóné kuriai bíró özvegye, Vanek Károly tanuló, Köpcesdy Viktor, Polesevszky Gyuláné, Gót Ernő hirlapíró, dr. Neuschlosz Kornélné, Süteő Margit, Süteő Gizella, ifj. Kühnel Márton gyáros, Roth Teréz, Barts Gyula háztulajdonos, Ossean Ferencz, Bihar Józsefné, alezredes neje, Guckler Károlyné, erdőmester neje, Csernyei Béla Gyula, báró Melczér Málvina, báró Melczér Georgina, Winkler Károly, Zempléni Moskovitz Gézáné, ifj. Garai Károlyné, Zempléni Moskovitz Ivánné, Keppich Ödön, dr. Melzer István ügyvéd, Szirmay Iván, Lauter Ferencz, Steiner Lajos, Barta Artur, Hoffmann Rudolf, Koreska Vilmos csendőr ezredes, Szóts Mihály csendőr alezredes.

Állatvédő-házunkba 1906. február hóban a tulajdonosok által beadatott 44 kutya, 3 macska.

Az Országos Állatvédő-Egyesület mult hónap 12-én választmányi ülést tartott marosi Máday Izidor ny. min. tanácsos elnöklése alatt.

Jelen voltak: Grimm Gusztáv ügyv. alelnök, Osztoics Mihály alelnök, K. Nagy Sándor t. alelnök, Kukuljevic József t. tag, Battonyai Ödönné, Gerlay Vilmosné, Grimm Gusztávné, Groder Kornélné, özv. Hangl Józsefné, Jaulusz Bernátné, özv. Kolosváry Károlyné, Köpcesdy Sándorné, Krízbay Mária, özv. Schmid Miklósné, Sturát Mária, Fülel Sz. Lajos, dr. König Henrik, Nagy Jenő, dr. Mariksa István, dr. Stern Adolf; vál. tagok, Franke Ágost titkár és Haensler Károly jegyző.

Az elnök megnyitó szavai után a titkár adta elő jelentését, melynek főbb pontjait itt közöljük.

Illosvay Bertalan választmányi tagunk elhalálozása alkalmából elnökünk az özvegyhez a következő részvét-iratot intézte:

Nagyságos Asszonyom! Mély megilletődéssel értesültem tisztelt férjének váratlan elhunytáról. Az állatvédő egyesületben évek során át mint az ügy nemesszívű barátját és mint buzgó munkatársat volt alkalmam t. férjét nagyra becsülni. Engedje meg, hogy ismeretlen léteimre őszintén érzett igaz részvétemnek adhassak kifejezést. Kiváló tisztelettel, alázatos szolgája. Máday Izidor, az Orsz. Állatvédő Egyesület elnöke. Budapest, 1906. febr. 6.

A ravatalra egyesületünk koszorút helyezett és a koporsónál Fülel Sz. Lajos választmányi tag a következő beszédben bucsuzott el a halottól:

Tisztelt gyászoló közönség!

A küzdő ember tragédiájának utolsó jelenetéhez értünk. A nyitott sir tátongó mélysége ez, mely a földi szenvedésekkel együtt, annyi örömet, annyi édes boldogságot szokott eltemetni.

A tragikái hős te vagy, szeretett Berti barátom; a mélységes mély bánat szeretteid szívében, a köny szeméik tükrében pedig: a te végzeted szomorú visszahatása.

Allj meg még egy perczre, hadd szorítsuk meg jég-hideg kezeidet, hadd tekintsük meg jószágos arcodat, hadd vegyünk bucsut kihűlt szivedtől, melynek utolsó dobbanása is azoké volli, kik most mély fájdalommal siratják hirtelen halálodat!

A gyászolók között mi is megjelentünk: az Orszá-

gos Állatvédő Egyesület, amelynek te sok-sok éven át hűségese bajtárs, választmányi tagja voltál. A te ismert jó szíved hozott hozzánk. Lelkes barátja voltál azoknak az érző és sokat szenvedő lényeknek, akik magukért nem szólhatnak. Te szóltál, tettél, fáradtál értük és így nemcsak humánus, hanem közgazdaságilag hasznos munkásságot is fejtettél ki... A jó állatvédő hamarabb megtalálja embertársainak is szemében a könnyet. Te is megláttad: szerettél, becsültél mindenkit és ahol lehetett, ha szerény eszközökkel is, embertársaid segítségére voltál.

És most, itt hagysz bennünket. Leszálls a sirba, de nem végképpen. Oh, én hiszem, van örök élet, ahol találkozunk. Feltámadás! Mintha Isten keze érintené meg szívem érzelmeinek hurjait: oly édes ez a szó! Oh én hiszem, hogy Krisztus drága vére, a mártírok szenvedése, a föld milliőinak közös hite egy boldogabb élet reményéből fakad.

Ebben a boldogító hitben bucsuzunk el tőled és kérjük a Mindenhatót, hogy adjon neked csendes pihenést, bánattól sújtott nődöt, rokonaidat és mindnyájunkat pedig vigasztaljon meg...

És ha majd eljő a rügyefakasztó tavasz és mosolya behinti virággal sirodat, jöjjenek el oda a természet kedves dalosai is, hogy édes szavukkal áldozzanak a jó embernek. Mert ha igaz a költő szava, hogy *aki a virágot szereti, rossz ember nem lehet*, kétszeresen áll ez az állatvédőre, ki rendesen csak a nemesen érző szívek közül kerül ki... És most:

Eredj, a sir sötét hazája vár,
A küzdelem munkája mireánk.
Itt, hol a bűn kacagja az erényt,
Szívünk susogja: nem lehet hazánk.
A multnak érclapját betűzgetem:
A sarka küzd... hitetlené — halál.
De hól vezér a hit, remény a part:
Szeretve boldogabb hazát talál!

Isten hozzád végre, nem örökre,
Szent keresztnek üdve biztos élet.
Rákiált a sirra, a halálra,
A halálban is örökre éltet
Gyász ölen a kínos érzelmek
Bár sóhajunk, könnyeizünk teerted,
Balzsamunk a hitnek szent malasztja:
Tul a siron újra látunk téged!

Az elnök indítványozza, hogy Illosvay Bertalan emléket a választmány jegyzőkönyvben örökítse meg.

A titkár jelenti továbbá, hogy az egyesület kiadásában megjelent gyermeknaptárból, az Eötvös-alappal történt megegyezés folytán, hogy az minden eladott példány után 2 fillért kap özvegyek és árvák segélyezésére, az idén 25.000-nél több példányt adtunk el.

K. Nagy Sándor urnak az egyesület hálás köszönettel tartozik, mert közbenjárása következtében az „Állatvédők törvénykönyve“ és az „Ember és a kutya“ című kiadványainkat megvásárolták az összes csendőr-könyvtárak számára, 1721 példányban, 1195 kor. 53 fillérré.

Az egyesület kiadta Kukuljevic József m. kir. állatorvos könyvét Magyarország madárvédelmének története, fejlődése és jelenlegi állapotáról. A munkához Herman Ottó, a kiváló természettudós és ornithologus irt előszót. A könyv 4000 példányban jelent meg s belőle eddig 2300 példányt adtunk el.

Egyesületünk tiszteletbeli elnöke, Herman Ottó közbenjárása folytán kapott a földmivelésügyi miniszteriumtól 400 példányt az „Utmutató a mesterséges fészekodvak alkalmazásához“ című műből.

300 falragaszon intettük állatvédelemre, hivatkozással az 1879. évi XL. t.-c. 86. §-ára, a járókelőket és kocsisokat.

Mentőkocsink az utolsó választmányi ülés, vagyis szeptember 30. óta, 45-ször vonult ki sebesült állatok szállítása végett.

Végül örömmel jelenti, hogy Fülel Sz. Lajos választmányi tag az „Új Idők“-ben cikket irt az állatvédőházzal és 6 fényképfelvételt közöltetett arról.

A választmányi tudomásul vette a titkári jelentést, ugyszintén a pénztári és felügyelői jelentéseket.

Több tárgy nem lévén, elnök az ülést bezárta.

A Szentgotthardi és Vidéki Állatvédő Egyesület választmányi ülése.

A Szentgotthárdi és Vidéki Állatvédő Egyesület febr. hó 9-én, d. u. 5 órakor az elemi iskolában választmányi ülést tartott.

Káposztássy Jusztinián elnöklete alatt jelen voltak: *Balog Simon, Berger Máté dr., Fodor Árpád, Kiss Elemér dr., Nádassy Kálmán, Pum Károly és Urweisz József.*

Az elnök felszólítására a választmány elhatározza, hogy az évi rendes közgyűlés március 4-én, vasárnap d. e. fél 11 órakor az elemi iskolában lesz. A titkár indítványára 7 férfiút ajánl a választmány a közgyűlésnek tiszteletbeli tagságra, kik az állatvédelemnek s különösen a madárvédelemnek legkiválóbb harcosai.

Fodor Árpád titkár-jegyző előadja, hogy a múlt év december hó 1-én tartott legutóbbi választmányi ülés óta a következők történtek:

1. December 17-én állatvédő előadást tartott *Német Vilmos* főgymnasiumi tanár a főgymnasium tornatermében a hazai hasznos és káros madarokról. Szemléltetésül a főgymnasium és *Nádassy Kálmán* dohánygyári aligazgató kitémőtt állatait mutatta be.

2. *Kukuljevič József* megküldte „Magyarország madárvédelmének története, fejlődése és jelenlegi állapota” című könyvét, mely a mi egyeletünk működését is elisme-

rőleg mutatja be. A titkár a „Szent-Gotthárd”-ban öt cikkben ismertette e könyvet, úgy, hogy egyuttal a hazai madárvédelem történetét s a madárvédelem gyakorlatát is előadta.

3. Az Országos Állatvédő Egyesület levél kíséretében 300 példány „Gyermeknaptári” küldött 21 koronáért és ingyen 100 példány Állatvédő Törvénykönyvet, meg 220 példányt *Krump Miklós* művéből, melynek címe „Állatvédelem — embervédelem”. A választmány a küldeményért köszönetet szavaz.

E könyvecskéket szétküldözte a titkár és a pénztárnok az iskoláknak, jegyzői hivataloknak és a tagoknak.

4. A Magyar kir. Ornithologiai Központ *Csörgey Titusz* tollából „Utmutató”-t adott ki a madárvédelemhez és 50 példányt küldött belőle egyeletünknek levél kíséretében. A választmány köszönetet szavaz az ajándékért.

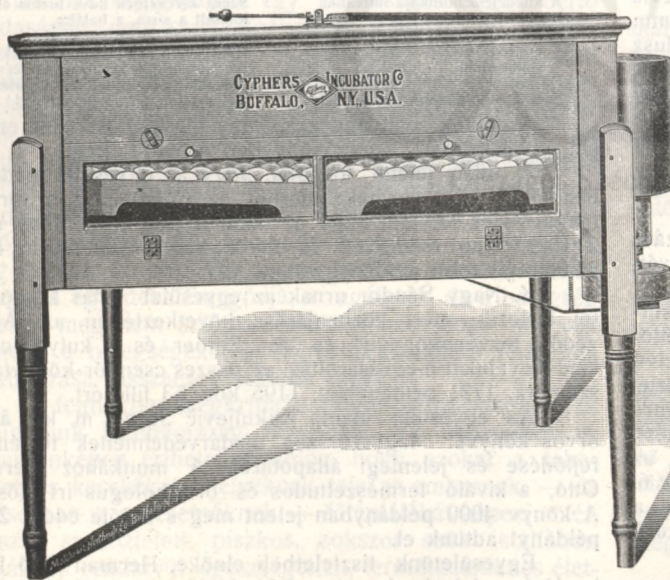
5. A titkár elküldte Vasvármegye törvényhatóságához az egyelet állatvédelmi rendelet javaslatát.

6. A titkár elküldte a pénzügyigazgatóságához az egyelet kérvényét, melyben az okirathelyeg használata alóli mentességért folyamodik.

Ezek után az elnök az ülést bezárta.

Fodor Árpád, titkár-jegyző.

Felelős szerkesztő: KUKULJEVIČ JÓZSEF.

A „Farbwerke Hoechst” cég Galloserin baromfi choleraszéruma

Kovács-féle „Unicum” tyukcsapófészek kizárólagosan. Továbbá baromfi-udvarok, telepek berendezése valamint az összes cikkek a baromfi-tenyésztéshez, ugyisintén a Fattinger húsrostos baromfi eledel és az erőtakarmánygyár orpington melasse rovar és húsrostos baromfi-takarmánya legutányosabban beszerezhető a

MAGYAR MEZŐGAZDÁK SZÖVETKEZETÉ-nél Budapest, V. Alkotmány-u. 31.

Cyphers Incubator Társaság Buffalo

(Amerika)

A világ legnagyobb

baromfi-keltető-gép gyára.

Tíz év alatt több mint 100.000 darab gépet szállított a gyár mind az öt világ részbe.

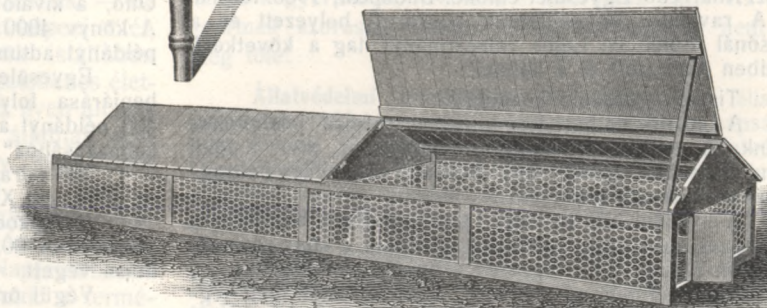
Kizárólagos vezérképviselőség Magyarország részére Szövetkezetünknel.

A keltető-gép előnye:

1. Hogy bármikor, tehát éppen olyan időben, mikor a fiatal baromfinak magas ára van, állíthatunk elő piaczképes árut.

2. Nincs annyi vesződség a géppel, mint a kotló etetésével és tisztántartásával.

3. A gép megbízhatóbb mint akotló, mert nem hagyja el a tojásokat.

IFJ. KÜHNEL MÁRTON állami támogatással létesült
ELSŐ MAGYAR FÉSZEKODUGYÁRA
 BARANYA-KÁRÁSZON (u. p. Szászvár.)

Szerződésileg kötelezve kizárólag a M. Ornithologiai Központ által megállapított mesterséges fészekoduminták gyártására s ennek fejében a nevezett intézet védőjegyét (M. O. K. betűket) alkalmazhatja készítményein.

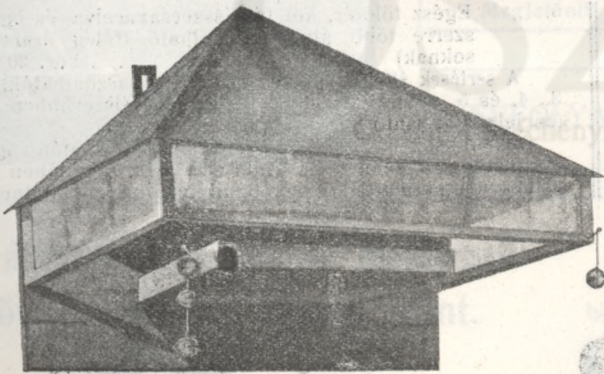
1906-tól kezdve gyártja a mellékelt ábrán látható odumintát **A** és **B** nagyságban (A kisebb, B nagyobb).

A minta: Az összes odulakó **czinegék**, továbbá a csuszka, fakusz, nyaktekeres, kormos légykapó, kerti rozsdafarku és a kis fakopáncs számára.

B minta: Különösen a **szénczinege**, továbbá az **A** mintánál felemlítettek számára is.

Mindkét minta számszám nélkül leemelhető fedéllel készül. Legcélzszerűbb $\frac{2}{3}$ rész **A** mintát és $\frac{1}{3}$ rész **B** mintát beszerezni.

Készülnek ezenkívül tágnylásu odvak is **C** jeggyel, szürke légykapó, házi rozsdafarku és fehér barázdabillegető számára.

Téli etetőket is készít a gyár 2 mintában, u. m.: **etetőszelekrény** és **etetőgunyhó**. Utóbbit egészben is szállítja vagy kívánatra csak a felsőrézert, melyet a megrendelő maga állít lábakra. Mindkét etetőt üvegezés nélkül szállítja, a közönséges ablaküvegdarabokat a megrendelő egyszerűen szögekkel erősítheti a keretekbe.

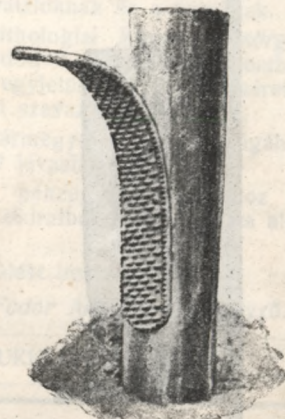
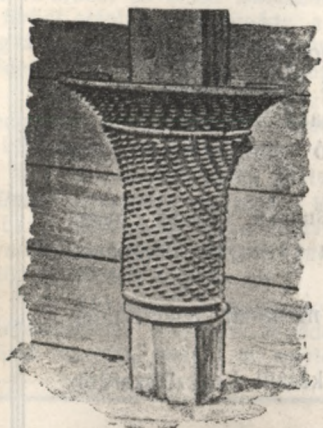
Bővebb felvilágosítással a gyár árjegyzéke szolgál. A fent jelzett gyártmányok a

Magyar Mezőgazdák Szövetkezetében
 is megrendelhetők.

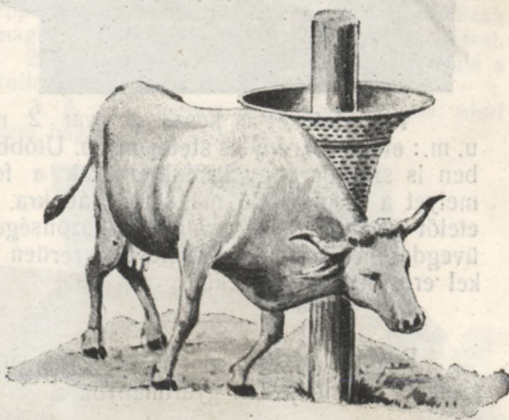
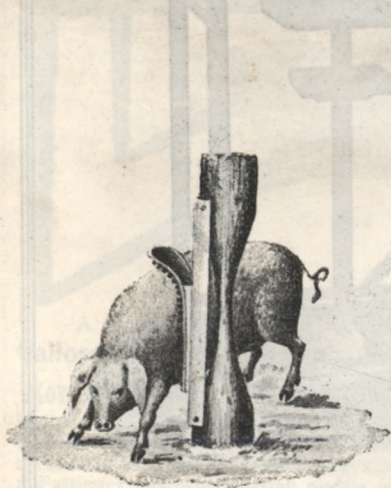
A VASS L.-féle szabadalmazott tisztító és védelmi eszközök (vakaró ivek) a sertések, szarvasmarha- és vadállomány önhasználatára.

(Magyar szabadalom száma: 20671.)

A tisztító és védelmi eszközök árai:

1. ábra. Ives alak, teljes kihajlással, közepes testű állatoknak (főleg sertéseknek) kor. 5.— 2. „ Ives alak, később lesz forgalomba hozva. 3. „ Ives alak, nagyobb ivezettel, teljes kihajlással és felső kiszélesedéssel, bármely nagyságu állatnak (főleg szarvasmarhának) . . . kor. 10.— 4. „ Fél-tölcsér alak, középtestű állatoknak (főleg palánkra) kor. 15.—	5. „ Egész tölcsér, két fél összezsavarolva és egyszerre több által használható (főleg szarvasoknak) kor. 30.— A sertések által az összes alakzatok használhatók, a 3., 4. és 5. számú készülék pedig legzélszerűbben a (zárjelés szerint). Szállítások az összeg előzetes beküldése után vagy utánvétellel történnek. A szállítmányval egyidőben a a használati utmutató és egyéb tudnivalók is elküldetnek.

Továbbiakkal szolgál:

VASS LAJOS feltaláló és a szabadalom tulajdonosa.
BUDAPEST, Kőbánya, Füzér-utca 3. sz.
kihez a megrendelések is intézhetők.

ÁLLATVÉDELLEM

◦◦◦ A MAGYARORSZÁGI ÁLLATVÉDŐ EGYESÜLETEK KÖZLÖNYE ◦◦◦

◦◦ KIADJA AZ ORSZÁGOS ÁLLATVÉDŐ EGYESÜLET BUDAPESTEN ◦◦

IX., Ernő-utca 11–13. sz. Telefon 85–12.

Ezen lap közleményeinek utánnomását nemcsak szívesen megengedjük,
hanem tisztelettel kérjük is.

Megjelenik egyszer havonként. || Előfizetési ára 1 évre 2 korona

III. ÉVFOLYAM

1906. ÁPRILIS

.. 4. SZÁM ..

Az állatok jogai és az embernek kötelességei az állatok iránt.

IV.

Az állatok, mint az emberi élelem tárgyai.

Az állatvédelem komoly szószólói, az állatok jogának tárgyalásánál önként értetőleg az állatoknak az emberi élelem céljából való vágatását is tüzetesen szóvá teszik.

Hogy az állatok húsát általában élelmicikké tette és fogadta az emberiség, azt az írók legnagyobb része annak tulajdonítja, hogy a legrégebb időben nomád és vad törzsek az állatokat szükségből ölték le, majd később vallási gyakorlattá vált állatoknak engesztelő-áldozatképpen való leölése. Az írók szerint ezekből keletkezett a húsfogyasztás megszokása és ez a megszokás utóbb egy életszükségletnek tekintett és tekintetik ma is.

Hogy az állatok jogainak nemeslelkű védői és szószólói nem tudnak a húsfogyasztás szokásával kibékülni, arra nézve a sok közül csak néhány adatot idézek.

Goldsmith egy kínai bölcselkedőnek szavairól emlékezik meg, aki különösnek találja, hogy az emberek sajnálkoznak az állatok sorsa felett és — megeszik sajnálkozásuk tárgyát.

Salt felpanaszolja, hogy az az általános megnyugvás és helybenhagyás, melyben a közönség a mézáros és húsvágó által az állatvilágban gyakorolt kegyetlenséget részesíti, majdnem lehetetlenné teszi, hogy az állatok irányában elkövetett mindennapos igazságtalanságok megszüntethetők legyenek.

Ez a szomorú következtetés megnyilatkozik több írónak okoskodásában, mely odairányul, hogy a húsfogyasztás révén elkövetett igazságtalanságot mentesse.

Bentham azt mondja, hogy „mi megfosztjuk az állatokat életüktől és ebben azzal igazolhatjuk magun-